

COMPARATIVE ON THE CHILD'S RIGHT TO EDUCATION LOCATED TO MIDWAY BETWEEN PARENTAL CHOICE, STATE SYSTEM AND THEIR NEEDS AND SKILLS

Oana Ghiță

Assoc. Prof., PhD, University of Craiova

Abstract: The child's right to education, as regulated by the legislation in Romania at the moment it confers on its holder the opportunity to benefit from free state education, and the option of parents to complete the children's education in other ways, extracurricular. Being a part of the contents of parental authority, the option of parents to choose children's education determines stronger obligation than what should be a right optional exercised. The exercise of parental authority in common, when the relations between ex-spouses are not exactly cordial, it can generate a juxtaposition of child priorities with his parents, especially when the last ones are different.

So, we ask what prevails: the existence of parental consent - in many cases supplanted by the family court - for choosing how to materialize the child's right to education (type of education, the place etc.) or best interests of the child that, often it remains just a way to counterbalance between his parents baffles?

This study aims to analyze the content and limits of the right to education of children as it is governed and felt in the realities of our country using the comparative method of regulation and enforcement of the rules in other States.

Keywords: the family, the right to education, child, the parental authority, after school.

Introducere

Dreptul la educație este prezent în majoritatea sistemelor juridice al țărilor europene, chiar dacă este privit diferit din punct de vedere noțional, nereglementat expres sau doar determinat prin prisma principiilor inerente vieții, integrității și demnității persoanei. Această omniprezență a reglementării sale se datorează în mare parte și atenției pe care forurile europene au arătat-o dreptului la educație, în sensul edictării a numeroase acte normative care să susțină promovarea sa la nivelul sistemului juridic al fiecărui stat. Evident, fiind un drept extreme de aplicat societății căreia îi este destinat, legiuitorul național a determinat în mod ușor diferit conținutul și limitele sale, în încercarea de a-l plia pe nevoile beneficiarilor săi.

Pe lângă caracteristicile tradiționale pe care acest drept le comportă, și pe care le vom evidenția pe parcursul acestui studiu, este de subliniat faptul că, în funcție de evoluția fiecărei societăți se configurează noi modalități de realizare sub forma învățământului la domiciliu, învățământ de tip after school, în general învățământ de tip privat, permis și încurajat în unele state, și categoric interzis în altele.

1. Determinarea normativă a dreptului la educație

Dreptul la educație este consacrat în mod expres la nivel european în articolele 28 și 29 din Convenția cu privire la Drepturile Copilului⁴⁶⁶, dar și indirect în alte acte normative precum: Convenția UNESCO împotriva Discriminării în Domeniul Învățământului (1960)⁴⁶⁷ prevede accesul egal la educație, fără nici un fel de discriminare; Pactul Internațional privind Drepturile Economice, Sociale și Culturale⁴⁶⁸ care recomandă statelor în articolul 13 alin. (2) să încurajeze participarea la educația de bază a tuturor copiilor, asigurând gratuitatea învățământului primar. Prevederea dreptului la învățatură în cadrul acestui pact nu este una întâmplătoare. Datorită impactului pe care îl are în cadrul societății, dar și a implicării pe care Statul o arată în reglementarea sa, acest drept a fost încadrat în categoria drepturilor social-economice și culturale. Prin efectele pe care le produce, acest drept își configurează și o oarecare natură civilă și politică.

Dreptul la învățatură, astfel cum a fost redat în cadrul legislației noastre dreptul la educație, este prezent și în reglementările naționale române atât sub forma principiului constituțional, cât și în Codul civil și mai ales în legi speciale. Dacă la nivel constituțional îl regăsim prevăzut expres în textul articolului 32, în Codul civil îl regăsim prevăzut sub diverse forme, determinat prin prisma a numeroase alte drepturi cum ar fi dreptul la viață privată (art 71 C. civ.), libertatea de exprimare (art. 70 C. civ.) ori dreptul la demnitate (art. 72).

Chiar dacă am fi tentați să punem semnul egal între cele două drepturi – dreptul la învățatură și dreptul la educație – trebuie să avem în vedere sfera mult mai cuprinzătoare a celui din urmă. Dreptul la educație are ca scop pregătirea persoanei pentru a se încadra în funcție de aptitudinile și competențele sale, în cadrul societății. În acest sens, dreptul la învățatură trebuie să fie determinat în scopul și potrivit funcționalităților și nevoilor pe care beneficiarii săi le comportă.⁴⁶⁹

⁴⁶⁶ Adoptată de Adunarea generală a Organizației Națiunilor Unite la 29 noiembrie 1989, intrată în vigoare la 2 septembrie 1990. România a ratificat Convenția prin Legea nr. 18/1990, publicată în M.Of. partea I, nr. 109 din 28 septembrie 1990 și republicată în M. Of nr. 314/13 iunie 2001. http://www.unicef.org/CRC_RO.pdf

⁴⁶⁷ Adoptată de Conferința generală a Organizației Națiunilor Unite pentru educație, știință și cultură, la 14 decembrie 1960, intrată în vigoare la 22 mai 1962, conform dispozițiilor art 14. România a ratificat Convenția la 20 aprilie 1964 prin Decretul nr. 149, publicat în B. Of. al României, partea I, nr. 5 din 20 aprilie 1964 http://www.irido.ro/file.php?fisiere_id=87&inline

⁴⁶⁸ Ratificat prin Decretul nr. 212 din 31 octombrie 1974 pentru ratificarea Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice.

⁴⁶⁹ A se vedea A. Năstasă, *Rolul familiei în asistența social-pastorală a copiilor abandonați*, Ed. Vasiliana, 1998, p. 176.

Din cele enunțate ne putem ralia la opinia potrivit căreia dreptul la învățătură reprezintă o parte a dreptului la educație.⁴⁷⁰

De asemenea, în structura compozițională a dreptului la educație putem determina și latura obligațională a acestuia, redată prin reglementarea anumitor forme de învățământ obligatoriu – ca o obligație pozitivă în seama părinților și a copiilor – la care Statul trebuie să asigure acces gratuit – obligație pozitivă ce revine Statului.

Trebuie susținut în același sens că alături de obligația pozitivă enunțată anterior, putem determina și o obligație negativă atribuită în seama fiecăruia dintre subiecții menționați: obligația părinților de a nu abuza de dreptul pe care legea îl conferă în sensul determinării tipului și modalității de educare a copiilor lor, precum și obligația Statului de a nu interzice diversitatea manifestărilor educaționale în sensul limitării dezvoltării învățământului privat.

Privitor la această obligație a Statului, putem observa încă din primul alineat al art. 32 din Constituție instituirea garantării dreptului la învățătură și enumerarea principalelor forme de învățământ: „*Dreptul la învățătură este asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instrucție și de perfecționare.*” În completarea acestui text de lege și aducând precizări în ceea ce privește obligația negativă a Statului, alineatul 5 al aceluiași text constituțional prevede că învățământul se desfășoară în unități de stat, particulare și confesionale, raliindu-se în acest sens legislației altor state europene. Observăm că regula o constituie învățământul public, organizarea și susținerea acestuia aflându-se în sarcina Statului, ca și în alte țări precum Franța, Germania, Italia, față de sistemul juridic din Statele Unite ale Americii care prevede noningerința Statului în desfășurarea activităților de învățământ, regula constând în existența învățământului privat, cu posibilitatea acordată Statului de a înființa și instituții de învățământ public.

Comparând în manieră sintetică prevederile noastre constituționale în materie, cu cele din sistemul juridic francez, vom observa că, în această țară cu tradiție la nivel european, în domeniu, dreptul la educație sau cel puțin la învățământ nu beneficiază de prevederi exprese. Regăsim atestat acest drept, în cadrul blocului constituțional, fie sub beneficiul unei preluări din doctrină și jurisprudență, fie în pofida unor drepturi fundamentale coroborate din care a fost dedus. Astfel, a fost recunoscută de Consiliul Constituțional francez „*liberte de l'enseignement*”, ca libertate cuprinsă în Preambulul Constituției franceze din 1946.⁴⁷¹ Această libertate a învățământului, astfel cum este redată și înțeleasă de legislatorul francez presupune libertatea creării de instituții de învățământ private (cu acordarea și garantarea posibilității de alegere a instituției adaptate pentru fiecare elev), libertatea elevului ca o consecință a unui sistem liberal, accesul la studii, libertatea de cercetare, dreptul la instruire și cultură. Acest din urmă drept este prevăzut în art. 13 din Preambulul Constituției franceze din 27 octombrie 1946 și dispune că „*Națiunea garantează accesul egal al copilului și al adultului la instruire,*

⁴⁷⁰ S. Guțan, Comentariu articolului 32 din Constituție în I. Muraru, E.S. Tănăsescu, *Constituția României. Comentariu pe articole*, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 303 și urm.

⁴⁷¹ <http://codex.just.ro/FR>

la formarea profesională și la cultură. Organizarea învățământului public gratuit și laic de toate gradele este o îndatorire a statului.” Din acest text de lege decurg două principii esențiale pe care se fundamentează dreptul la educație: principiul gratuității și principiul laicității învățământului public.⁴⁷²

În dreptul nostru național, art. 48 alin. (1) din Legea nr. 272/2004 stabilește în sarcina Ministerul Educației Naționale, ca organ de specialitate al administrației publice centrale, precum și inspectoratele școlare și unitățile de învățământ, ca instituții ale administrației publice locale cu atribuții în domeniul educației, luarea măsurilor necesare⁴⁷³ pentru:

„a) facilitarea accesului la educația preșcolară și asigurarea învățământului general obligatoriu și gratuit pentru toți copiii;

b) dezvoltarea de programe de educație pentru părinții tineri, inclusiv în vederea prevenirii violenței în familie;

c) organizarea de cursuri speciale de pregătire pentru copiii care nu pot răspunde la cerințele programei școlare naționale, pentru a nu intra prematur pe piața muncii;

d) organizarea de cursuri speciale de pregătire pentru copiii care au abandonat școala, în vederea reintegrării lor în sistemul național de învățământ;

e) respectarea dreptului copilului la timp de odihnă și timp liber, precum și a dreptului acestuia de a participa liber la viața culturală și artistică;

f) prevenirea abandonului școlar din motive economice, luând măsuri active de acordare a unor servicii sociale în mediul școlar, cum sunt: hrana, rechizite, transport și altele asemenea.”

2. Autoritate părintească vs. interesul superior al copilului

Articolul 2 din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană a Drepturilor Omului⁴⁷⁴ prevede că „*nimănui nu i se poate refuza dreptul la instruire. Statul, în exercitarea funcțiilor pe care și le va asuma în domeniul educației și al învățământului, va respecta dreptul părinților de a asigura această educație și acest învățământ conform convingerilor lor religioase și filosofice.*”

Pe baza acestui text normativ Curtea europeană a stabilit care sunt drepturile ocrotite în această materie (Cauza lingvistică belgiană⁴⁷⁵): dreptul la o educație efectivă, dreptul la recunoașterea oficială a studiilor încheiate, dreptul la acces la instituțiile de învățământ existente. Trebuie subliniat faptul că aceste drepturi nu sunt absolute, ci în condițiile legii, sunt adaptate fiecărui tip de societate și indivizilor cărora li se adresează.

⁴⁷² S. Guțan, *op. cit.*, p. 310.

⁴⁷³ A se vedea E. Florian, *Protecția drepturilor copilului*, Ediția a 2a, Ed. CHBeck, 2007, p. 67.

⁴⁷⁴ <http://www.echr.coe.int/Documents/Convention.pdf>

⁴⁷⁵ CEDO, *Cauza lingvistică belgiană*, hotărârea din 9 februarie 1967, baza de date HUDOC.

Despre imposibilitatea de a constitui un drept absolut este vorba și în cazul configurării educației copilului după convingerea părintelui. Astfel, Curtea Europeană a decis că același articol 2 garantează *dreptul la respectarea convingerilor părinților și nu un drept absolut de a asigura educația copiilor potrivit convingerilor lor*.

În același sens trebuie analizat și art. 51 alin. (2) din Legea nr. 272/2004⁴⁷⁶ potrivit căruia *părinții copilului au cu prioritate dreptul de a alege felul educației* care urmează să fie dată copiilor lor și au obligația să înscrie copilul la școală și să asigure frecventarea cu regularitate de către acesta a cursurilor școlare. Observăm din felul în care este formulat textul de lege o prioritizare a subiectelor de drept ce au acces la alegerea și configurarea educației copilului și nicidecum un drept absolut. Dezideratul acestor reglementări este fără excepție garantarea accesului la educație și de ce nu, la acel tip de educație compatibil fiecărui individ în parte.

Pentru a putea beneficia de dreptul la educație instituționalizată, părintele ori reprezentantul legal are datoria de a înscrie copilul la școală și de a depune diligențele necesare pentru ca acesta să frecventeze cursurile școlare.⁴⁷⁷

Dat fiind faptul că obligația prevăzută de textul art. 52 alin. (2) din Legea nr. 272/2004 a fost reglementată ca fiind una de diligență, legiuitorul nu a putut să prevadă și o sancțiune efectivă pentru părinții ce, prin atitudinea personală, încalcă dreptul esențial al copilului la educație. De aceea, ca propunere de lege ferenda considerăm că se impune stabilirea unei sancțiuni, în cazul faptei imputabile părinților. În acest sens, ne referim la extinderea drepturilor și atribuțiilor părintești către alți membri ai familiei lărgite cum ar fi spre exemplu, acordarea unei eficiențe juridice mai largi Consiliului de familie, fiind un element de noutate adus în legislația noastră odată cu intrarea în vigoare a Codului civil.

Pornind de la această premisă este lăudabil demersul legiuitorului român de a adopta și în sistemul nostru juridic regula autorității părintești comune. Astfel, potrivit art. 503 alin. (1) C. civ. ocrotirea copilului se realizează de părinți în comun, în mod egal și exclusiv. Se instituie un fel de mandat tacit între părinți în ceea ce privește actele curente săvârșite de oricare dintre ei în exercitarea autorității părintești.⁴⁷⁸

O astfel de reglementare nu poate fi decât în sprijinul și pentru protecția interesului superior al copilului. În condițiile în care drepturile și îndatoririle față de copil sunt exercitate în comun de către ambii părinți este evident că cel puțin unul dintre ei va putea limita posibilele tendințe extremiste ale celuilalt atunci când este vorba despre alegerea modului de exercitare a dreptului la educație pentru copilul său. Oricum, ori de câte ori părinții nu se înțeleg asupra educației ce urmează a fi conferită minorului acesta poate sesiza instanța de tutelă. În calitatea sa de participant activ la viața socială, potrivit art. 498 C. civ., copilului îi

⁴⁷⁶ Privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 159 din 5 martie 2014.

⁴⁷⁷ A. Drăghici, *Protecția juridică a drepturilor copilului*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 183 și urm.

⁴⁷⁸ M. Avram, *Drept civil. Familia*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 475.

este recunoscută posibilitatea de a solicita schimbarea felului învățaturii sau al pregătirii ori a locuinței necesare desăvârșirii învățaturii sau al pregătirii profesionale.

Toate aceste măsuri sunt valide în condițiile în care părinții exercită în comun autoritatea părintească. Ce se întâmplă însă în situația în care, în urma divorțului autoritatea părintească rămâne comună, însă ea este scindată de situația tensionată dintre părinți? Există situații în care foștii soți, profită de situația de a fi părintele aceluiași copil pentru a exercita unul față de altul, prin intermediul minorului, numeroase presiuni și șicane.

Legiitorul ne spune că neînțelegerile dintre părinți se soluționează de instanța de tutelă (potrivit art. 486 C. civ.) În acest caz ne întrebăm: cunoaște instanța de tutelă ce tip de educație îi este favorabilă unei dezvoltări adecvate copilului respectiv? Este posibil să intuiască nevoile unui copil, însă este imposibil să le determine pentru fiecare copil în parte. Și atunci încercăm să înțelegem ce prevalează în această ecuație: dreptul părintelui de a-și exercita autoritatea părintească ori interesul superior al copilului. În societatea noastră, adesea, în astfel de situații se are în vedere asigurarea continuității modului în care a fost crescut și educat copilul până la momentul la care intervin faptele modificatoare de stare. În prezent, așa-zisa instanță de tutelă poate doar stabili, judecând cauza în lipsa unui acord al părinților, ca autoritatea părintească se va exercita în comun sau exclusiv, dar nu și felul în care, spre exemplu, vor lua părinții decizii cu privire la creșterea copilului, educarea acestuia, la programul de activități extra-școlare etc.

Participarea activă a ambilor părinți în susținerea interesului superior al copilului a fost reevaluată în cadrul Rezoluției nr. 2079/2015 în cadrul căreia se dorește: „să încurajeze planurile parentale care permit părinților să stabilească principalele aspecte ale vieții copiilor lor și să introducă posibilitatea pentru copii de a solicita o revizuire a înțelegerilor care îi afectează în mod direct” – art. 5.11. Această Rezoluție susține medierea în cadrul relațiilor de familie, autoritatea părintească comună și exercitarea acesteia în interesul superior al copilului, sprijinirea egalității între sexe⁴⁷⁹ prin încurajarea participării active a taților în creșterea și educarea copiilor (trecând peste practicile și jurisprudența aproape unitară de a stabili locuința copilului la mamă), încurajarea informării părinților asupra planurilor parentale și chiar recurgerea la o locuință alternativă a copilului ori de câte ori se poate ajunge la un asemenea nivel de înțelegere.⁴⁸⁰

Rezoluția nu reprezintă un act obligatoriu pentru State, ci prezintă cu caracter de propunere anumite „strategii de manageriere” a disputelor familiale când au în centrul lor copilul. Ea nu face altceva decât să continue liniile fin trasate de planul Cochem. Încurajarea oricăror proceduri axate pe colaborarea părinților este extrem de utilă. De asemenea,

⁴⁷⁹ Fr. Sudre, *Drept european și internațional al drepturilor omului*, Ed. Polirom, Iași, 2006, p. 214.

⁴⁸⁰ D.I. Olac, T. Becheanu, *Despre ce este vorba: Rezoluția 2079 (2015) privind "Egalitatea și autoritatea părintească comună"*, <http://www.juridice.ro/408548/despre-ce-este-vorba-rezolucia-2079-2015-privind-egalitatea-si-autoritatea-parinteasca-comuna-rolul-tatilor.html>

reglementarea și aplicarea “planurilor parentale” pot fi în anumite situații pașii necesari pentru menținerea unui climat de înțelegere între părinți în viitor.

Concluzii

Importanța dreptului la educație în determinarea aptitudinilor și competențelor copilului este de netăgăduit. Am putea spune că prin asigurarea acestui drept se determină o latură a conținutului dreptului la demnitate al copilului. Evoluția reglementărilor în vederea garantării acestor drepturi este una destul de efervescentă în ultimul timp, conturându-se liniile subțiri ale determinărilor conceptuale. Cu toate acestea, putem observa din cele analizate că problemele apar la aplicarea acestor norme și nu la edictarea lor. Practic este necesară crearea cadrului propice și în special pregătirea subiecților de drept pentru ca ei să fie deschiși către a percepe și beneficia de ceea ce înseamnă aceste norme.

Considerăm cadrul legislativ actual suficient de dezvoltat pentru a determina un comportament adecvat părinților față de necesarul copiilor lor și determinăm ca fiind binevenite propunerile ce se regăsesc în textul Rezoluției 2079/2015, o astfel de normare fiind excesivă cadrului pe care spațiul privat, familial și-l propune. Determinarea unor planuri parentale concrete nu ar putea reprezenta decât o imixtiune excesivă în viața privată a indivizilor.

Bibliografie:

I. Muraru, Tănăsescu E.S., *Constituția României. Comentariu pe articole*, Ed. C.H. Beck, București, 2008.

A. Drăghici, *Protecția juridică a drepturilor copilului*, Ed. Universul Juridic, București, 2013.

M. Avram, *Drept civil. Familia*, Ed. Hamangiu, București, 2013.

Fr. Sudre, *Drept european și internațional al drepturilor omului*, Ed. Polirom, Iași, 2006

D.I. Olac, T. Becheanu, *Despre ce este vorba: Rezoluția 2079 (2015) privind “Egalitatea și autoritatea părintească comună”*, <http://www.juridice.ro/408548/despre-ce-este-vorba-rezolutia-2079-2015-privind-egalitatea-si-autoritatea-parinteasca-comuna-rolul-tatilor.html>

E. Florian, *Protecția drepturilor copilului*, Ediția a 2a, Ed. C.H.Beck, 2007.

<http://www.echr.coe.int/Documents/Convention.pdf>

Cauza lingvistică belgiană, hotărârea din 9 februarie 1967, CEDO, baza de date HUDOC.

A. Năstasă, *Rolul familiei în asistența social-pastorală a copiilor abandonți*, Ed. Vasiliana, 1998.